

דוגמאות:

דוגמא א

המדריכה מצליחה לגייס עמדה רגשית המכילה בו זמנית את צורכי התלמיד, המורה, הסטודנטית וצרכיה שלה:

באחד מפגישות ההדרכה התלוננה המתמחה בפני המדריכה שלה על כך שהמורה שאתה היא עובדת במסגרת עבודה מעשית בבית הספר מפנה יחס שלילי ועוין ליוסי, אחד התלמידים שהיא נוהגת לעבוד איתו ולתווך לו את ההוראה. המדריכה הביעה חוסר אמון ביכולתה של המתמחה לשנות את המתרחש במרחב בית הספר ועודדה אותה לשמור על הבנותיה ליום שבו היא בעצמה תהיה מורה. היא אף הזהירה את המתמחה מכך שאם תבקר באופן גלוי את המורה זה עלול לערער את יחסיהן.

באחד הימים ביקרה המדריכה בבית הספר ופגשה את המתמחה בשעה שעבדה עם יוסי. יוסי היה תוסס מאד וחסר שקט והמתמחה לא הצליחה בשום דרך לגייסו להיות מעורב בתהליך הלמידה. המדריכה שוחחה עם יוסי וברגע מסוים שאלה אותו מה מטריד אותו. יוסי סיפר שהמורה שלו תמיד מתעלמת ממנו, מבטלת אותו ולא מקשיבה לבקשות שלו. הוא סיפר שהוא יושב ליד אלון שתמיד מרביץ לו בהפסקות והוא ביקש ממנה להפריד ביניהם אבל המורה לא נענתה לבקשותיו. היה ברור שיוסי נסער ומאד לא רגוע ולא מצליח להתפנות ללמידה.

המדריכה זעמה מאד ומיהרה לחדר המנהל כדי לדווח לו על התנהגותה של המורה אך המנהל לא היה בחדרו. בדרכה פגשה במקרה את המורה. המדריכה עצרה לרגע, נשמה עמוק והחליטה לפנות ישירות למורה:

המדריכה- המתמחה שלי יושבת עכשיו עם יוסי ולא מצליחה לעשות איתו שום דבר, אנחנו באמת זקוקים לעזרתך.

המורה - טוב, חבל על הזמן שלך, יוסי כל הזמן מתבכיין, מתבטל ולא לומד. האמת היא שהוא מוציא גם אותי מהכלים, לא פלא שהיא לא מצליחה לעשות איתו דבר.

המדריכה - גם אני התרשמתי שמאד קשה לגייס אותו. אבל אולי כדאי בשלב ראשון להיענות לבקשתו.

המורה - מה הוא ביקש?

המדריכה – ניסיתי לעזור ושאלתי אותו מה הסיפור שלו והוא ענה שהוא לא רוצה לשבת ליד אלון משום שהוא מרביץ לו בהפסקות.

המורה – אני לא מתפלאת, יש הרבה תלונות על אלון.

המדריכה - אני באמת מעריכה אותך כמורה, יש לך כיתה גדולה וברור שהתלמידים אוהבים ומעריכים אותך ואני יודעת כמה זה קשה לעבוד עם תלמידים כמו יוסי וכמו אלון. אבל אני

זקוקה לעזרתך, הסטודנטית שלי באה ללמוד ממך ואם היא תישאר חסרת אונים לא עשינו בזה שום דבר. את יודעת, שמת לי לב שיוסי מאד רגיש ואפילו כשמדברים איתו בקול רם הוא נלחץ.

המורה - אני יודעת, אבל הוא באמת לא עושה כלום ורק מתלונן. מה את מציעה?

המדריכה- לא יודעת, בואי נחשוב ביחד, אולי בשלב ראשון פשוט כדאי להיענות לבקשתו.

המורה – טוב, עם זה אין לי בעיה, אבל איך נגרום לו ללמוד?

המדריכה - אני מסכימה אתך, לא נכון לנתק את זה מהלמידה.

המורה – את יודעת מה, אני אדבר איתו ואסביר לו שהסטודנטית תשב איתו לבד מספר פעמים מעבר ללמידה השוטפת. אבל לפני זה, אולי כדאי שנשב שלושתנו ונחליט יחד איך כדאי לעשות

את זה כדי שזה ישרת גם את הצרכים שלה וגם את של יוסי?

המדריכה – בשמחה

במהלך השיחה הטונים של המורה הלכו והתמתנו והיא חשה שהמדריכה פועלת מעמדה המכילה את הצרכים שלה יחד עם אלה של הסטודנטית ושל יוסי. תחושה זו גרמה לה להתגייס ולהתבונן בצורה מחודשת על דרך עבודתה.

גם המדריכה הצליחה להתבונן מחדש על תפקידה וראתה שבכל פעם שהיא מתייאשת או פועלת מתוך כעס וזעם לא מצליחה להשפיע ולחולל כל התפתחות. בתחילה היא יעצה לסטודנטית שלא להעלות את הנושא בפני המורה מתוך חשש לפגיעה, בהמשך היא התמלאה בזעם ורצתה לדבר ישירות עם המנהל באופן שהיה עלול לשרוף את קשריה עם המורה.

כאשר היא הצליחה לפעול ממקום שרואה בו זמנית את הצרכים של כל הצדדים היא הצליחה ליצור יחסים מיטיבים ולא לוותר על עצמה, על הסטודנטית ועל התלמיד.

ההסכמה של המורה להיענות לצרכיו של יוסי מעידה על שינוי בעמדתה הבסיסית כלפיו, מעמדה מדירה ומבטלת להתגייסות מחודשת לייצר עבורו את התנאים שיאפשרו לו ללמוד בתמיכה של מבוגר משמעותי.

בשיחה שניהלו המדריכה והמתמחה בסוף אותו היום הזמינה המדריכה את המתמחה לשתף במחשבותיה מה מסייע ליוסי ללמוד ועודדה אותה להוסיף ולהשקיע בהתבוננות על כך. המדריכה והמתמחה חשבו יחד איך להמשיך ולאסוף אינפורמציה משמעותית ומעשירה על דפוסי הלמידה והמוטיבציה של יוסי והחליטו איזה כלים יתאימו לכך.

המדריכה הסבירה למתמחה שככל שהיא תצליח להכיר טוב יותר את האופן שבו יוסי מתגייס ללמידה ותבין את מקור הימנעותו וחששותיו היא תוכל להיות בהירה יותר בשיח עם המורה באופן שיתרום לעבודת הצוות שלהן. מפגשי ההכנה של המתמחה עם יוסי יאפשרו לה להביא לשיח עם המורה את מחשבותיה, ללמוד מן המורה איך היא רואה את הצרכים של יוסי ולחשוב יחד על האופן שבו נכון להגיע אליו. למידה זו תקדם את יכולתן לבנות במשותף את סוג ההשקעה שלהן בתלמיד.

בכך לא הסתפקה המדריכה בהבשלת התנאים ליצירת סביבת למידה מקדמת ליוסי אלא עסקה בקידום המסוגלות של המתמחה להכיר את יוסי היכרות רב ממדית כך שתוכל להביא לשיח עם המורה אינפורמציה ייחודית ומשמעותית. מעצם העובדה שהברית נבנית על מאמץ משותף להכיר את המניעים הפנימיים של יוסי המדריכה בונה מקום הן עבור המורה והן עבור הסטודנטית שיח לגיטימי, לא מאיים ולא מבקר.

חשוב לציין כי אין לראות בדוגמא זו מודל סגור המנחה כל התמודדות. מטרתה להביא את רוח המפגש הבין אישי והטיפוח של הקו בין מתמחה למורה הנשען בו זמנית על שני יסודות תיאורטיים - **עולם הפדגוגיה בשירות ההתפתחות וגישת העצמי המהווה מצפן ליחסי מתמחה-מורה**.

דוגמא ב

מרצה בקורס עיוני בנושא עבודה עם הורים במסגרות חינוכיות (להתרחשות להלן מוקדי הקורס: יחסי הורים וילדים בשירות התפתחות ה"עצמי" ותחושת חוללות עצמית בית ספרית - התיאוריות הפסיכואנליטיות של קוהוט וויניקוט והפרקטיקה האפקטיבית החינוכית-פסיכוסוציאלית; מטענים פנימיים והשפעתם על ערוצי הנוכחות ההורית והתקשורת הבין-אישית; המפגש בין הורים וילדים בצל גורמי סיכון; יחסי מורים וילדים בשירות התפתחות העצמי; יחסים בין בית הספר והמשפחה והשפעתם על התפקוד הבית ספרי של הילדים; הגישה החינוכית הפסיכו-סוציאלית: יחסי מורים והורים בברית המצמיחה תפקודי העצמי של תלמידים בסיכון לנשירה ולהתנהגות מסכנת).

לכאורה ניתן היה ללמד את התיאוריות שמאחורי המאמרים, להקנות את מושגי היסוד ולבחון את הידע של הסטודנטים (שיטה הממוקדת בהקניית עולם דעת ובחינת רמת השליטה בו) מבלי לקחת אחריות על יכולת ההפנמה וההבנה המעמיקה של אותו תחום עיסוק.

לחילופין, ניתן להבטיח בו זמנית למידה משמעותית של התיאוריות והמושגים, לתווך ולקרוב את אותם עולמות לעולם ההתנסותי הזמין לסטודנטיות, כך שההפנמה של התיאוריות תהיה יותר מלאה ועשירה ובו זמנית תשרת את הפרקטיקה של עבודה עם ההורים. הוראה משמעותית כזו מחייבת עיסוק בעולם הפנימי-אישי של הסטודנטיות ויצירת תקשורת בין אישית בין הלומדים שנועדה לאפשר שיח זורם ובונה על כל העולמות שעולים. נגיעה זו באישי ובבית אישי נחוצה משום שאין מדובר במושגים "מדעיים" אלא בנושאים המחייבים כניסה לעולמות עמוקים של האדם. כניסה כזו מחייבת את המרצה לפעול מתוך סמכות פנימית, מעורבות ויחס דיפרנציאלי לסטודנטים.

המרצה בנתה חוזה עם הסטודנטים שהבהיר את החיוניות של למידה עיונית שמתחברת להתנסויות ולמצבים שמוכרים להם מן היומיום, על מנת שהתיאוריות יהפכו ליותר נגישות וניתנות יותר ליישום. בשל צורת ההכשרה שהתנהלה באותה מכללה הסטודנטים היו ערים לצורך במודעות אישית והבנה עמוקה של האופן שבו התכנים מתחברים לעולם האישי וההתנסותי ולחשיבות של יחסים אותנטיים ולא רק מנומסים.

בראשית הקורס הסטודנטים למדו על האופן שבו הורים ודמויות משמעותיות מזינות את צורכי העצמי (קוהוט) כבסיס לכל התפתחות. על בסיס התיאוריה של קוהוט למדו כיצד המגדלים,

ההורים והמורים, תורמים להזנה של העצמי ובכך מאפשרים לילדים היכרות עצמית שמשרתת התפתחות וגדילה ותחושת ערך הנובעת בו זמנית מהערצת הילדים את המבוגרים שמתפנים או מעניקים להם הזדמנויות להתפתחות ותחושת ערך מההתפעלות של המבוגרים אודות הישגיהם. אותם מצבים יומיומיים המזמנים למורים ולהורים הזדמנויות להזנת צורכי העצמי של הילד הם הבסיס להתפתחות השכלית, הרגשית והחברתית שלו.

ההפנמה של החשיבות של הברית בין מורים והורים שמטפחת את העצמי התאפשרה כשהזדמן לסטודנטיות להתחבר להתנסות ולחוויות פנימיות שלהן סביב מפגשים שהתקיימו בין הוריהן למוריהן, שנועדו לקדם את ברית המגדלים. המרצה ביקשה מהסטודנטים לשחזר מצבים אישיים סביב המגע שהיה בין בית הספר להוריהם בהיותם תלמידים. הסטודנטים נשאלו עד כמה אותו מגע בין בית הספר להורים נחוה על ידם כתורם לתפקודם בבית הספר או כמגע שחיבל והסלים את המצב. היכולת להחיות את המצבים הללו אפשרה לסטודנטים להעמיק ולהתחבר עוד יותר לתיאוריות שמאחורי מעורבות ההורים כבני ברית לעשייה חינוכית מגדלת.

הסטודנטים חוו באותו שחזור איך לפעמים ההזמנה לשיתוף ההורים, לא רק שלא נחוות על ידי התלמיד/ה כמחזקת יותר את הערך שלה ומביאה אותה יותר להכרה עצמית אלא לעיתים אף מחריפה את המצב ויוצרת ניכור נוסף. זה קורה כאשר שיתוף ההורים נעשה כהעברת מידע להורה אודות חוסר התפקוד של הילד. גם אם המורה עושה זאת כדי לעודד את ההורים להשקיע בילדם החוויה היא של פגיעה כפולה, פעם אחת בערך העצמי של הילד ופעם שנייה בתחושת המובנות על ידי שני המבוגרים.

מצד שני, כשהמורה משקיעה בעצמה במאמץ ההיכרות וטיפוח הערך של התלמיד הרבה יותר קל לה לצרף את ההורה כבן ברית, זאת גם במידה שמאמציה לא נשאו פרי. כאשר הפניה להורים נעשית מתוך רצון אותנטי של המורה ליצור עבור התלמיד חוויה של ערך, חוויה שהוא ראוי, שנעשה מאמץ להכירו ולהבין את הצרכים שלו, ליצור עבורו את התנאים שמאפשרים לו לצמוח קל הרבה יותר לגייס את ההורים לעמדה מיטיבה, גם במצבים קשים ומורכבים. כשהמורה פונה אל ההורים מתוך הקושי האותנטי שלה להגיע אל התלמיד ולטפח אותו היא מעמידה את עצמה בגובה העיניים עם ההורים באופן שמאפשר ליצור ביניהם ברית משותפת של חיפוש.

השליטה של המרצה בזירה של ברית העבודה של בית הספר עם ההורים אפשרה לה להתעקש ולהתעכב על אותם תהליכים שעלולים לפעמים להיתפס על ידי הסטודנטים כאינטימיים, כלא רלוונטיים, במיוחד עבור אותם סטודנטים שהרשות הפנימית והזרימה הבין אישית מורכבת להם יותר.

אחת הסטודנטיות שמאד נרתעה מהנושא, תוך כדי שכתבה את הנרטיב שלה, שחזרה חוויה כמעט טראומטית איך בזמנים מאד קשים שהיו במשפחתה, בעוד הוריה היו מאד מסוכסכים ביניהם, היא שקעה בדיכאון ולא תפקדה לימודית והוריה לא הצליחו להיות לרשותה. הסטודנטית ידעה שהמורה יודעת על המשבר המשפחתי שמשפיע עליה ומצמצם את יכולתה להתפנות ללמידה. באחד הימים המחנכת הזמינה את אימה ואותה לפגישה שבה המחנכת שיתפה בכאב את אימה, עד כמה עצוב לה שביתה בעצם לא תלמידה. המחנכת שיתפה את האם ותארה לה בפרטי פרטים עד כמה היא מתבטלת ולא לומדת. האם נעצבה מאד מהמעמד והודתה מאד למורה, היא התנצלה בשם ביתה ויצאה מגדרה להודות למחנכת שטרחה להזמינה ולספר לה מה מתרחש עם ביתה.

בדיעבד היה מפגש זה המקור להתנתקות ונשירה סמויה ואף גלויה לזמן מה של הסטודנטית. בחווייתה – אם עד לאותו היום לא ראתה במחנכת דמות שרואה אותה ונמצאת שם בשבילה, אותו מפגש יצר אצלה זעם וכעס על המבוגרים, שכל כך לא יכולים להיות בשבילה ומעט הסימפטיה שקיבלה מאימה נעלמה, לאחר שמאותה שיחה היו לאם המון טענות לביתה.

הסטודנטית תארה בפירוט את הפגישה הייתה נינוחה ונעימה, איך המחנכת הייתה מאד נחמדה, אך בעצם הסירה את כל האחריות מעצמה כלפי בעיית התפקוד של הבת. אם עד לאותה פגישה היו קונפליקטים בינה לבין התלמידה, נדמה היה לה שאחרי ששיתפה את האם היא הפסיקה להיות מוטרדת ממה שעובר עליה.

בעבודה נוספת שכתבה הסטודנטית בנושא אחר היא הוסיפה שברצונה להודות על כך שתהליך הלמידה שעברה פתח אצלה מקומות שהיו חסומים באופן שגרם לה לחוש שהנושא לא מעניין וחשוב והבהיר לה למה בעצם לא הצליחה לעבוד עם ההורים. ההתחברות לעברה הבהירה לה מדוע היא חוותה את המקום הזה כמקום פוגעני ועזרה לה להתמודד עם מה שעברה באופן מודע, להתגבר. היה ברור שכדי להתחבר הייתה זקוקה לדמות חיצונית שתתווך לה ותלווה אותה בהתפתחות הזו. בנוסף ליכולת לגשת לאזורים חסומים ולא נגישים העיסוק בעברה הלימודי ובמפגש שבין הוריה למוריה זימן עבורה התבוננות גם על ההורות שלה עצמה ועל נטייתה לשחזר בעצמה את הדפוסים של אימה וכן את חוסר מודעות שלה לצמצום שהיא נקטה כלפי תפקידה כמורה.

עיסוק בנושאים שנלמדו בקורס (רוחות רפאים) תוך שחזור אישי של מצבים מן העבר אפשר לה להבין גם את האופן שבו היא מתקשרת עם הממסד החינוכי כלפי ילדיה. עיסוק זה הרחיב משמעותית את הרשות הפנימית שלה, הרחיב את זווית הראייה שלה והעניק לה תחושת סמכות פנימית שעמדה לרשותה בתהליך הגיבוש של זהותה כמורה המתמקצעת בהוראה בשירות ההתפתחות.